№ 226 ՇԱԲԱԹ ՀՈԿՏԵՄԲԵՐԻ 12

1902

ՇԱԲԱԹ ՀՈԿՏԵՄԲԵՐԻ 12 № 226

ԵՐԵՍՆԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՄՇԱԿ

Տարեկան գինը 10 րուբլի. կէս տարվանը 6 րուբ.
Առանձին համարները 5 կոպէկով.

Թիֆլիսում գրվում են միմիայն խմբագրատան մէջ.

Մեր հասցէն. Тифлисъ, Редакція «Мшакъ».
Tiflis, Rédaction «Mschak».
Տելեֆոն № 253.

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ (բացի կիրակի եւ տօն օրերից).

Յայտարարութիւն ընդունվում է ամէն լեզուով.

Յայտարարութիւնների համար վճարում են իւրաքանչիւր տողատեղին 10 կոպէկ.
Տելեֆոն № 253.

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

Կիրակի, հոկտեմբերի 13-ին, Մաղնու ս. Գէորգ եկեղեցում, հանգուցեալ

ԵԱԳՕՐ ՄԱՐՏԻՆԻՉ ՅԱԿՈՎԲԵԱՆՑԻ

քառասունքի առիթով կը կատարվի պատարագ եւ հոգեհանգիստ, ուստի հանգուցեալի այրի Եկատերինէ Գալստեան Յակովբեանցը եւ իրան որդի Սաթինիկ Գէորգեանը խնդրում են իրանց ծանօթներին եւ ազգականներին ներկայ լինել պատարագին եւ հոգեհանգստին:

Պատարագը կը սկսվի ժամի 10-ին, իսկ հոգեհանգիստը 12-ին:

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Կուլտուրական գործի պահանջը.—ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Տարածենք ընթերցանութիւն. Նամակ Ախալքալաքից. Ներքին լուրեր.—ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Աւստրիայից. Թիւրքիան եւ եւրոպական պետութիւնները. Արտաքին լուրեր.—ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ.—ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ.—ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ. Կիպրոսի կրթական գործը:

ԿՈՒԼՏՈՒՐԱԿԱՆ ԳՈՐԾԻ ՊԱՀԱՆՋԸ

Մեր մէջ մինչեւ այժմ որոշ կերպարանք եւ արտայայտութիւն չը ստացաւ ժողովրդական ինտելիգենտ գործողի տիպը: Ինտելիգենտ մարդը ամենեւին չէ նուիրում իրան երկրի կուլտուրական հոգսերին, կամ եթէ նուիրում է՝ այդ էլ կարճ միջոցով, իբրեւ մի փորձ, մի ժամանակաւոր հարկ իր ուսանողական օրերի տենչերին: Այնուհետեւ նա անձնատուր է լինում իր մասնաւոր շահերին, իր անձնական հաշիւներին եւ մոռանում է ամեն մի մտածմունք ընդհանուր բարեկեցութեան եւ բարօրութեան մասին:

Ռուսաստանի ներքին նահանգներում մենք յաճախ պատահում ենք գաւառական բժշկի, որը, բաւականանալով քիչ ռոճկով, ապրում է խուլ անկիւններում եւ դառնում շրջապատող ազգաբնակութեան բարեկամը. մենք պատահում ենք բազմաթիւ գործողների, որոնք գնում են աղէտներ եղած տեղերը, սովի, հիւանդութիւնների բեմերը եւ այնտեղ աշխատում են կազմակերպել օգնութեան գործը. մենք պատահում ենք ուսուցիչների, ագրօնօմների, հողատէրերի, զանազան պաշտօնեաների, որոնք բաւականանում են գաւառական կեանքի սահմանափակ վայելչութիւններով, մխիթարութիւն գտնելով այն գործի մէջ, որ նրանք կատարում են գաւառում: Շնորհիւ այդ գործունէութեանը, գաւառը կամաց-կամաց լուսաւորվում է, զարգանում է եւ դառնում է գրաւիչ այնտեղ գործող մարդկանց համար: Գաւառները սկսում են մրցել միմեանց հետ իրանց բարոյական, մտաւոր շահերով եւ ազդել նոյն իսկ կենտրօնական քաղաքների գործողների վրա:

Եթէ մենք փախչենք գաւառից, առարկելով թէ նրա կեանքը տխուր է, սահմանափակ, մաշող, առանց զուարճութիւնների, գաւառը երկար ժամանակ չի բարեփոխվի եւ կը մնայ նախկին իր վիճակի մէջ: Իսկ երբ մենք փորձեր կանենք գաւառում ապրելու, այնտեղ արդիւնաւոր գործունէութեան բառի սերմեր ցցելու, այն ժամանակ կամաց-կամաց կը հալվի գաւառական կեանքի սառոյցը, կը բեղմնաւորվի հասարակական զարգացման հողը եւ այնտեղ կը սկսվի կուլտուրական կեանք: Սակայն ո՞վ է հոգում այդպիսի հող պատրաստելու համար:

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՏԱՐԱԾԵՆՔ ԸՆԹԵՐՑԱՆՈՒԹԻՒՆ

Տարաբաղդաբար ճիշդ է, քիչ գրքեր ունենք մենք, բայց ցաւելով պիտի խոստովանենք, որ այս քիչ գրքերն էլ շատ քիչ կարդացողներ ունեն: Թողէք բացառիկ գիւղերը եւ բացառութիւն կազմող ընթերցասէր խմբերը, հաշւեցէք, թէ քանի տոկոս է կազմում մեր գաւառներում եւ գիւղերում առհասարակ գիրք, լրագիր կարդացողը: Հարցրէք, թէ քանի մարդ է կարդացել նոյն իսկ Րաֆֆիի գրքերը, քանիսն են ճանաչում միւս գրողներին: Ունենք մեր գիւղերում գրքի սիրահարներ, որոնք ունեն հարուստ գրադարան, բայց միակողմ, հատուածոր գրքերը անձեռնմխելի պահվում են գրասէրների պահարաններում, ինչպէս փայլուն ոսկիները ժլատի մնդուկում: Բուդաղեան եւ Արծրունի թմբուկների գրուածքները, որ ամեն մի գիր ճանաչող պիտի կարդայ, շատ գիւղեր դեռ մուտք էլ չեն գործել: Հեռու չը գնանք, հաշւեցէք, թէ քանի բաժանորդ ունեն «Մշակը» եւ «Մուրճը» մեր գիւղերում: Համեցէք Տանակերտ, Ռամիս, Փառակա, Բիտտ, գնացէք Ալաճի, Ապրակունիս, Գուգնութ: Անցէք Զանգեզուրի գաւառը, մտէք Շիրվանիձոր, Լիչկ, Կալեր, Վանք, Գիւտեսմնիս, Տոչսուն... Դրանցից շատերը անգրագէտ են, ինչպէս կարդան եւ ո՞վ պիտի սովորեցնէ նրանց կարդալ. յիշած գիւղերից քանիսը ունի ուսումնարան: Դժբաղդութիւնն այն է, որ գիր իմացողներն էլ շատ քիչ են կարդում: Վերցրէք հէնց մեր քահանաներին. նրանցից քանիսն են լրագիր ստանում: Մինչդեռ որքան հեշտ է հասարակական ոյժով, նոյն այդ քահանաների նախաձեռնութեամբ, ստանալ լրագիրներ. աւելի գիւղին բան կարող է լինել, քան լրացնել 20 րուբլի, դրանով բերել տալ «Մշակ» եւ «Մուրճ» եւ այսպիսով ամբողջ տարին ընթերցանութեան նիւթ ունենալ:

Եւ որքան մեծ կը լինի օգուտը, երբ ամբողջ ձմեռը պարապ-սարապ գիւղացին, փոխանակ բամբասանքներով ու դատարկաբանութեամբ զբաղվելու, կը կարդայ, կամ կարդացողից կը լսէ օգտաւէտ խորհուրդներ ոչ միայն իր առողջութեան, այլ եւ իր անտեսականի եւ հողի վերաբերեալ: Թող հէնց քէլէխի համար 30—40 րուբլի մսխողը մի 10 րուբլի լրագրի տայ, այսպիսով թէ իր եւ թէ իր մեռելի հոգուն աւելի վարձ արած կը լինի: Իսկ եթէ մեր հարսանիքների ժամանակ արձակած փրչանքների (փէյերվէրկ) փողը լրագրի տայինք, կամ մկրտութեան եւ հարսանիքների ժամանակ բազմաթիւ խորովների թիւը մի քիչ պակասեցնէինք եւ նրանց փողը գրքի, լրագրի տայինք, այն ժամանակ մեծ օգուտ տուած կը լինէինք թէ մեր հիւրերի սատամոքսին եւ թէ ժողովրդին: Մեր նոր ուսումնարաններից շատերն էլ չեն ստանում այնպիսի լրագիրներ, որոնց ուրիշներն էլ կարողանան օգտվել. մեր նոր ուսուցիչներն էլ... էհ, n'en parlons pas! «Մշակն» ու «Մուրճը» տալիս են նիւթ քաղաքական, անտեսական եւ գիտական աշխարհից, տալիս են փոքրիկ, մշակված վէպեր՝ ընթերցանութեան համար: Այս օրգանների միջոցով ընթերցասէրը կը ծանօթանայ նոր լոյս տեսած գրքերի արժանաւորութեան հետ եւ ըստ այնմ՝ կաշխատէ ձեռք բերել նրանց: Չէ՞ որ ցանկալի չէ ամեն տեսակ գիրք ժողովրդի ձեռքը տալ: Միայն աշխատենք որքան կարելի է ընտիր լինի այս օրգանների նիւթը, տարածենք նրանց մեր ժողովրդի մէջ եւ ընթերցասիրութեան մեծ զարկ կը տան նրանք:

Վերջապէս տարածենք եւ տարածենք ընթերցանութիւն—սա միակ միջոցն է անթափանցելի խաւարը փարատելու: Եւ կարծում ենք պարզ է—չունենք դպրոցներ, քահանան տգէտ է, չունենք թափառական ուսուցիչներ, ինչպէս սկանդինաւացիները, չունենք եւ քարոզող վարդապետներ: Ո՞վ, ուրեմն, պիտի սովորեցնէ առողջապահօրէն ապրել, գիւղատնտեսութեան նոր գիւտերի հետ ծանօթացնէ եւ կառավարութեան անհրաժեշտ օրէնքները ուսուցանէ, եթէ ոչ մամուլը, ընթերցանութիւնը:

Եթէ իւրաքանչիւր մի քահանայ կամ մի բանիմաց անձնաւորութիւն տարեկան 10 հոգու գրել-կարդալ սովորեցնէ, 10 տարուց յետոյ մի գիւղում կունենանք 100 հոգի նոր գրող-կարդացող: Մեր գիւղերից իւրաքանչիւրը միջին թւով 100 տուն ունի, եթէ իւրաքան-

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ԿԻՊՐՈՍԻ ԿՐԹԱԿԱՆ ԳՈՐԾԸ

Թէ ինչ էր եւ ինչ պէտք է լինի

1897-ի սկիզբները հայերի օգտին բարեխնամական գործունէութիւն մը կը տեսնվէր Կիպրոսի մէջ, ինչպէս եւ ուրիշ տեղեր: Անգլիական, ամերիկական եւ շվէյցարական մարմիններու կողմէ նշանակված անձինք՝ նորեկ գաղթականներու համար հոգածութեան միջոցներ կը տնօրինէին: Թէեւ սխալներ եւ զեղծումներ ալ տեղի ունեցան եւ քիչ թէ շատ գումարներ կրօնական պրօպագանդայի մտքով ալ գործածուեցան՝ բայց եւ այնպէս կատարվեցան գնահատելի գործեր.—Լարնաքա նաւահանգստի մէջ բացուեցաւ ապաստանարան, ուր կը խնամվէին 150 որբեւայրիներ եւ որբեր. Նիկօսիայի մէջ հաստատվեցաւ ջերամաբուծական վարժարան եւ մետաքսի մանարան, որոնք գլխաւորապէս հայերու օգտակար եղան: Հիմնվեցաւ նաեւ անգլիական շահագործական ընկերութիւն, որի տեգործարաններուն մէջ պաշտօն եւ ծառայութիւն գտան հայերը:

Այդ օտար ձեռնարկներու հետ՝ Նիկօսիայի մէջ ծնունդ կառնէր եւ մի ազգային ձեռնարկ, համեմատաբար այնչափ անզօր եւ սահմանափակ, որ հայոց եւ օտարաց ոմանց հեգնական ժպիտներովը ողջունվեցաւ: «Կրթարան—Որբանոց» կոչված հաստատութիւնն էր այդ, այսինքն նախաքայլը այն գաղափարին, որ շատ տարիներէ ի վեր գոյութիւն ունէր: Անգլիայի մէջ կազմված մի մասնաժողովի անունով հանգանակութիւն կատարվեցաւ. Վեհափառ Հայրապետէն եւ Իզմիրլեան եւ Օրմանեան սրբազաններէն քաջալերական գրութիւններ, իսկ Նուբար փաշայէն կարեւոր խոստումներ ստացվեցան,—բայց առհասարակ հայ հասարակութեան հոգեբանական վիճակն այնչափ աննպաստ էր այն միջոցին, որ շատ աննշան գումար պատրաստ էր, երբ գործին սկիզբը դրվեցաւ: Այս իրողութիւնը գաղտնիք չէր, ուստի խիստ կարճատեւ կեանք մը կը գուշակվէր այս «հայու գործին» համար:

Ժամանակը ուրիշ բան ցոյց տուաւ սակայն: Կիպրոսի մէջ հայերու անունով հիմնված օտար հաստատութիւնները վաղուց փակված են արդէն, մինչ ազգային կրթարանը իր գոյութեան վեցերորդ տարեշրջանին մէջ կը շարունակվի: Ասկէ զատ, յատուկ խնամակալութիւնն, որ Մանչեստրի մէջ կազմված եւ գործի պատասխանատուութիւնը ստանձնած է՝ մտադիր է բարձրացնելու կրթարանին ծրագիրը եւ բազմացնելու որդեգիրներու թիւը: Կիպրոսի կրթարանը մինչեւ հիմա աչողեցաւ հանգանակելու իբր 3000 ոսկի, եւ ուսմունք, արհեստ եւ լուրջ դաստիարակութիւն աւանդեց գրեթէ 70 ուսանողներու, որոնք պահվեցան 2—5 տարի տեւողութիւններով: Ունեցաւ նաեւ մի փոքր հարստութիւն,—արհեստական գործիքներ, դըպրոցական գրադարան, տպարան եւ 500 ոսկւոյ պահեստի գումար:

Կրթարանը արդիւնաւոր եղաւ նոյնպէս՝ իր միջավայրի մէջ գոյացուցած ազդեցութեամբը: Տեղական հայ գաղթականութիւնը ոգեւորեց դպրոցական հանդէսներով, ներկայացումներով եւ եկեղեցական ծառայութիւններով. իսկ օտարներու մէջ՝ առաջ բերաւ ազգային պատուաբեր համոզում: Հինգ վեց տարի առաջ, այստեղ հայը եթէ կարեկցութիւնը կը շարժէր ոմանց՝ կասկած կամ դժգոհութիւն կը պատճառէր շատերու: Հիմա կը տեսնվի, որ հայը մուրացիկներու ազգ չէ, արժանիքի եւ կարողութեան ալ տէր է, եւ իբր փաստ ցոյց կը տրվի հայ կրթարանը, անոր համար որ հեռաբնակ ազգակիցներու օգնութեամբ կը պահպանվի, եւ անոր համար, որ օրինակելի կանօնաւորութեամբ կը կառավարվի: Թէ այս կանօնաւորութիւնը որչափ գնահատված է՝ կրնայ հասկցվիլ անով, որ օտարազգի աշակերտներ ալ—քրիստոնեայ եւ մահմեդական—առաջարկվեցան, թէեւ այլ եւ այլ նկատումներով չընդունվեցան: Կրթարանի պարգեւաբաշխութեան հանդէսին մէջ, դեռ երեք ամիս առաջ, անգլիացի քննիչը հրապարակով շնորհաւորեց հայերը՝ ձեռք բերած արդիւնքներուն համար, եւ յատկապէս չեշտեց՝ թէ «այս հայկական կրթարանը անձայն կը գործէ, բայց լաւ կը գործէ»: Մի ուրիշ հանդէսի մէջ Նիկօսիայի թիւրքերէն առաջնակարգ մի անձ յայտարարեց, թէ «իբրեւ կիպրոսցի՝ պարծանք կը համարեմ, որ այսպիսի ուսումնարան կայ մեր կղզու մէջ. կը խոստանամ միշտ աջակցել անոր զարգացման, որչափ որ կարող լինիմ»:

Վերի տողերուս մէջ փորձեցի ցոյց տալ, թէ ինչ էր Կիպրոսի հաստատութիւնը մինչեւ այսօր: Հիմա ներկայացնեմ իմ եւ շատերու փափագը, թէ ինչ պէտք է լինի այն ասկէ յետոյ:

Ճշմարիտ է, որ Կիպրոսի կրթարանը գոհացուցիչ շրջան մը բոլորեց. բայց նոյնչափ ալ ճշմարիտ է, որ տակաւին չէ այն կրթարանը, ինչ որ պէտք է լինէր, եւ այս ճշմարտութիւնը յաճախ կրկնված է նոյն-իսկ վարիչներուն կողմէ, որոնք, գործին ապագան փրկելու համար ամեն ջանք կատարելով հանդերձ՝ դժգոհ են անոր ներկայ սահմանափակ վիճակէն: Եւ մի՞թէ կարելի էր տարբեր կերպով լինել, երբ այսպիսի գիշերօթիկ վարժարանի մէջ տարեկան տասը ոսկի միայն որոշված է իւրաքանչիւր ուսանողի սնունդին, հագուստին, կրթութեան եւ այլ բոլոր ծախքերուն համար:

Ուրեմն ջերմ խնդակցութեան եւ *աջակցութեան* արժանի է խնամակալութիւնը իր վերջին որոշման համար, որ է՝ նոր ծրագրով բանալ առաջիկայ շրջանը, աճեցնել ուսանողաց թիւը եւ նոր ոյժերով վերակազմել ուսուցչական մարմինը: Այս կերպով մի կարեւոր քայլ եւս առնված կը լինի դէպի բուն նպատակը, այսինքն մի օգտակար կենտրօն կը զարգանայ այս կղզու մէջ, մի կենտրօն՝ կրթական, գրական, եւ նոյն-իսկ գիւղատնտեսական գործունէութեանց համար: Ահա թէ ինչ պէտք է լինի Կիպրոսի հաստատութիւնը:

Հիմա ի նկատ առնենք այն դժուարութիւնները, որ կան Թիւրքիայի մէջ, ի նկատ առնենք Սասոյ աթոռի քառորդ միլիօն թեմակաւնաց պէտքերը, ի նկատ առնենք արտասահմանի ծովեզրեայ գաղթականութեանց ապագան,—ինքնայայտ չէ՞, որ Կիպրոս կղզին մասնաւոր յարմարութիւններ կընծայէ մեր խաղաղ զարգացման համար:

Կիպրոսը կլիմայական եւ կենցաղավարական պայմաններով գրեթէ շարունակութիւնն է Կիլիկիայի ցամաքին, որմէ բաժանված է գրեթէ 60 մղոնի, այսինքն 5—6 ժամի, հեռաւորութեամբ: Հողի արժէքները եւ ապրուստի միջոցները աժան են. տեղացի բնակչութիւնը—որ

չիւր տուն ընդհանուր հաշւով 20 կոպէկ վճարէ, այդ կանէ 20 րուբլի, որով կարելի է ստանալ եւ «Մշակ» ու «Մուրճ»։ Այսպիսով մեր վերջին, յետընկած գիւղերն էլ մուտք կը գործէ գիրքը, լրագիրը, դպրութիւնը։

Տանակերտցի

ՆԱՄԱԿ ԱԽԱԼՔԱԼԱՔԻՑ

—

Սեպտեմբերի 26-ին

Օգոստոս եւ սեպտեմբեր ամիսները մեզանում առանձնապէս առատ էին «արտիստներով» եւ ներկայացումներով, որոնց մասին աւելորդ չեմ համարում մի համառօտ հաշիւ տալ։

Սկզբից մեր քաղաքը այցելեց ձեռնածու Պչէզվեսկի, որը, սակայն, իր երկրորդ երեկոյթին, սիրողների մասնակցութեամբ, թատրոնական պիէսներ էլ ներկայացրեց մալօրօսիական բարբառով։ Այս ներկայացման զուտ արդիւնքի կէսը յատկացրած էր Ցխինվալի հրկիզեալներին, իսկ զուտ արդիւնք, ասում են, միայն մէկ ու կէս րուբլի է մնացել...

Պչեզվեսկին դեռ չէր վերջացրել, որ եկաւ մի ոմն դերասան Միլօսլավսկի՝ իր կնոջ եւ 10 տարեկան աղջկայ հետ, որոնք նոյնպէս դերասանուհիներ էին։ Սրանք երեք ներկայացում տուին։ Առաջին անգամ ներկայացրին «Медвѣдь», «Роковой дебютъ» եւ մի այլ վօդեվիլ. մուտքը բաւական լաւ էր։ Երկրորդ անգամ Միլօսլավսկի ներկայացրեց «Жизнь за мгновенье», իսկ հայ սիրողները նոյն երեկոյին ներկայացրին հանրածանօթ «Կրակ-կրակը»։ Մուտքի կէսը յատկացրած էր սիրողների բեմին, որովհետեւ Միլօսլավսկի անզգուշութիւնից վառել էր վարագոյրի մի մասը։ Սակայն մուտքը վատ էր։ Երրորդ անգամ Միլօսլավսկի իր աղջկայ բենեֆիսին ներկայացրեց «Трагикъ по неволѣ», «Дорогой поцѣлуй» եւ մի երրորդ վօդեվիլ։

Այս պարոնը նոր էր վերջացրել դափնիների հունձը, երբ եկաւ ծերունի Ալէքսանդրով դերասանը իր ամուսնու հետ։ Սրանք նոյնպէս երեք ներկայացում տուին։ Առաջին անգամ ռուսերէն վօդեվիլներ ներկայացրին. մուտքը ամբողջովին իրանց օգտին էր։ Երկրորդ անգամ ներկայացրին «Теща въ домъ—верхъ дномъ» եւ «Гувернеръ»-ից երրորդ գործողութիւնը. իսկ հայ սիրողները նոյն երեկոյին ներկայացրին «Փաստաբանի մօտ»։ Այս ներկայացման արդիւնքի կէսը յատկացրած էր ծխական դպրոցներին։ Երրորդ անգամին Ալէքսանդրով ամուսինները ներկայացրին «Маленькая война» եւ «Двѣ Знаменитости»։ Սրա մուտքի կէսը յատկացրած էր աղքատ աշակերտներին օգնող ընկերութեանը, որով այդ ընկերութիւնը 54 ր. 90 կ. մուտք ունեցաւ։

Վերջերս էլ Ալէքսանդրոպօլից եկաւ դերասան Մանուկեան՝ ալէքսանդրոպօլցի 13 հոգի թատերասէրների հետ, որոնց մէջ մի օրիորդ էլ կար։ Սրանք ներկայացրին «Ասլան-Բալասի»։ Ներկայացումը ընդհանրապէս բաւարար անցաւ։ Որովհետեւ մուտքի վճարները էժանացրած էին, բաւական բազմութիւն կար հասարակ ժողովրդից, եւ այդ պատճառով մուտքը նոյնպէս բաւարար էր։ Ալէքսանդրոպօլցի սիրողները շուտով վերադարձան, իսկ Մանուկեան, Ախալքալաքի տեղական հայ թատերասէրների հետ, ներկայացրեց «Սամուէլ» անունով պատմական դրաման։ Մուտքը այս անգամ անաջող էր։

Ինչպէս տեսնում էք, համեմատաբար կարճ միջոցում մօտ տասը ներկայացում է տեղի ունեցել փոքրիկ Ախալքալաքում։ Սակայն զանազան անմիտ վօդեվիլներով չէ կարելի ժողովուրդ կերակրել։ Մեր քաղաքացիք կարօտ են լուրջ կազմակերպած ժողովրդական կանոնաւոր ներկայացումների։

Սալիւմեան

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Մեզ հաղորդում են, որ Երեւանի թեմական դպրոցի տեսուչ նշանակւած է Թիֆլիսի կոնսիստորիայի նախկին նախագահ Գարեգին վարդապետը։

—

Աշխատասիրութեան եւ աշխատանքի սիրոյ հոգաբարձութեան պատուաւոր անդամ բարոն Բուկսգէվդէն, որ այժմ գտնվում է Թիֆլիսում, հինգշաբթի, հոկտեմբերի 10-ին, այցելեց նահանգական բանտը եւ Մետեխի ամրոցը։ Մի եւ նոյն օրը բարոն Բուկսգէվդէն Թիֆլիսի նահանգական վարչութեան դահլիճում կարդաց մի զեկուցում երեխաներին բանտից եւ դատաստանից ազատելու համար ձեռնարկվելի ուղղիչ միջոցների մասին։

—

Մայրաքաղաքի լրագիրները հաղորդում են, թէ զինուորական մինիստր գեներալ Կուրոպատկին Կրիմից մօտ օրերս կուղեւորվի դէպի Կովկաս։

—

Հինգշաբթի, հոկտեմբերի 10-ին, Թիֆլիսի դատաստանական պալատը քննեց Մարիա Կոտակօվսկայեայի սպանութեան եւ բժիշկ Վօյնօյի կեանքի դէմ սպանութեան փորձ կատարելու յայտնի գործը, որի մէջ մեղադրվում էր բժիշկ Վօյնօյի նախկին սպասաւոր Հուսէյին Րահիմ-օղլին։ Պալատի քննութիւնը նոր լոյս չը սփռեց այդ գործի վրա, եթէ հաշւելու չը լինենք մեղադրվածի վճռաբեկութեան գանգատագիրը, որի մէջ նա մատնացոյց է անում իր մօտ յարաբերութիւնների մէջ լինելը հանգուցեալ Կօսակօվսկայեայի հետ եւ որից ինքը մեղադրվողը հրաժարվեց իբրեւ մի այնպիսի գրութիւնից, որ հնարովի է եւ թելադրված նրա «բարեկամներից»։ Երդուեալ հաւատարմատար Ս. Արծրունի, որ պաշտպանում էր մեղադրված Հուսէյին Իբրահիմ-օղլուն, իր ճառի մէջ խնդրեց արդարացնել մեղադրվածին՝ ի նկատի ունենալով այս գործի մութ եւ յամենայն դէպս բաւականաչափ պարզ չը լինելը։ Դատաստանական պալատը հաստատեց նահանգական դատարանի վճիռը, որով Հուսէյին Իբրահիմ-օղլին ճանաչված էր յանցաւոր Կոտակօվսկայեայի սպանութեան եւ բժիշկ Վօյնօյի կեանքի դէմ սպանութեան փորձ անելու մէջ ու դատապարտված էր 20 տարվայ տաժանակիր աշխատանքի։

—

Թիֆլիսի քաղաքային վարչութիւնը, լսելով նահանգապետի առաջարկութիւնը այն մասին, թէ ներքին գործերի մինիստրութեան օտար դաւանութիւնների հոգեւոր գործերի դեպարտամենտը թոյլ է տուել Սեւանի վանքի վանահօրը գնել յօգուտ Թիֆլիս քաղաքի մի խանութատեղ, Սիօնի փողոցը լայնացնելու համար, որոշեց տեղեկութիւն տալ այդ մասին Սեւանի վանքի վանահօրը եւ խնդրել նրան նշանակելու մի անձն, որ ստանար յիշված գումարը եւ խանութատեղի վաճառման ժամանակ լինէր վանքի ներկայացուցիչը։

—

Թիֆլիսի Այգեգործական դպրոցի աշակերտների ընդունելութիւնները, սկսվելով ամսիս 10-ին, կը շարունակվեն 11 եւ 12-ին։ Այս տարի խնդրատուների թիւը հասնում է 18-ի։ Երեքշաբթի, հոկտեմբերի 15-ին, դպրոցում տեղի կունենայ մաղթանք ու այնուհետեւ կը սկսվեն դասարանական պարապմունքները։

—

Հինգշաբթի, հոկտեմբերի 10-ին, կայացաւ վրաց խմբի չորրորդ ներկայացումը։ Ներկայացմանը մասնակցում էր Քութայիսի խմբի դերասանուհի օր. Ն. Չխէիձէ։ Խաղում էին Կարէեվի «Роковой шагъ» 3 գործողութեամբ դրաման եւ «Путаница» 3 գործողութեամբ ֆարսը։ Խաղն ընդհանրապէս լաւ անցաւ. դրամայի մէջ սովորական աջողութիւն ունեցաւ օր. Չխէիձէն. Թատրոնում ժողովուրդ սովորականից շատ կար։

—

ԲԱԹՈՒՄԻՑ մեզ գրում են. «Հոկտեմբերի 6-ին, Թիֆլիսից մեզ մօտ եկած տիկին Զարէլ եւ պ. Խաչատրեան՝ մասնակցութեամբ տեղական սիրողների՝ տուին իրանց առաջին ներկայացումը։ Խաղացին «Քոյր եւ եղբայր» պատմական դրաման, թարգմանութիւն վրացերէնից։ Ներկայացումը ընդհանուր առմամբ անցաւ շատ աջող։ Գների չափազանց պակասեցրած լինելու պատճառով՝ թատրոնը գրեթէ բոլորովին լիքն էր։ Հասարակութիւնը երկար ծափահարութիւններով վարձատրեց թէ դերասաններին եւ թէ սիրողներին։ «Քոյր եւ Եղբայր» պիէսայի հայկական բեմի վրա ներկայացնելը ունի եւ այն առաւելութիւնը, որ նրա միջոցով հայ տարրը ծանօթանում է անցեալում իրան վիճակակից վրաց ժողովրդի պատմութեան հետ եւ մի եւ նոյն ժամանակ սկսում է զարգանալ նրա մէջ աւելի համակրութիւն դէպի այդ ժողովրդի ազգային արժանապատուութիւնը։ Միանգամայն ցանկալի էր, որ վրաց բեմի վրա էլ նոյնը տեղի ունենար։ Այդ երկու ժողովրդի միմեանց հետ ծանօթանալու համար ամենայարմար միջոցներից մէկը, անկասկած, պէտք է համարել հայոց բեմը։ Հէնց այն հանգամանքը, որ հայերը իրանց կեանքից վերցրած պիէսա էին խաղում, տյատեղի վրաց սիրողների մէջ մի բարի նախանձ առաջ բերեց՝ ամեն կերպ աշխատելու ներկայացման աջողութեան համար։ Մինչեւ իսկ նրանք ուրախութեամբ յանձն առան բանտում մեղեդիները իրանք երգելու՝ արդէն պատրաստի քառաձայն խմբով։ Երկրորդ ներկայացումը նշանակված է առաջիկայ կիրակի օրը, ամսիս 13-ին, եւ պէտք է խաղան «Ասլան Բալասի»։ Յոյս ունենք, որ հասարակութիւնը իր այցելութեամբ հնարաւորութիւն կը տայ յարգելի դերասաններին գոնէ մի քանի ներկայացում կայացնելու գլխաւորապէս այն պատճառով, որ, ինչպէս տեսացինք, տոմսակների գները միանգամայն էժանացրած են եւ ամենքին էլ մատչելի են»։

—

ՏԿԻԲՈՒԼԻԻՑ մեզ գրում են. «Այս տարի Տկիբուլի համար մի բացառիկ տարի է։ Իւրաքանչիւր տարի եգիպտացորենը, որ տեղացիների միակ ուտելիքն է կազմում, առատ է լինում, իսկ այս տարի՝ սաստիկ սակաւ։ Խեղճ տկիբուլցիները յոյս ունէին առատութեամբ վայելելու «ճաղի» հացը, բայց եղանակները խորտակեցին գիւղացիների յոյսերը։ Ամբողջ մի շաբաթ սկսում է գալ անձրեւ, դադարում է, ապա սկսվում է սաստիկ քամի, այնպիսի քամի, որ դժուար է լինում մինչեւ անգամ ճանապարհով անցնել. քամին դադարելուց յետոյ սկսում է նորից անձրեւ գալ, նորից քամի... եւ այսպէս պարբերաբար։ Գիւղացիների միակ յոյսը մնում է Տկիբուլի «Нахшира» ընկերութեան գործարանը»։

—

ԹԱՂԱՎԱՐԴ գիւղից (Շուշու գաւառ) մեզ գրում են. «Մեր մէջ չը կայ մի դասակարգ, որ այնքան հարստահարութիւնների ենթակայ լինի, որքան գիւղական դասակարգը։ Անցեալ 1901 թւին Թաղավարդ գիւղի ուսուցիչ պ. Ս. Տէր-Գրիգորեանցը իր մօտ է հրաւիրում գիւղացիներից 14 հոգու եւ յորդորում է, որ հաւաքական ոյժով «Մշակ» բերել տան։ Գիւղացիները, լսելով ուսուցչի բարի խորհրդին, իւրաքանչիւրը մի րուբլի է տալիս ուսուցչին, պայմանելով, որ 15 ամիս «Մշակ» պիտի ստացվի գիւղում, այն է 1901 թ. հոկտեմբեր, նոյեմբեր եւ դեկտեմբեր ամիսները եւ 1902 թ. ամբողջ տարին։ Սակայն այդ սպառողական դրութիւնը երկար չէ շարունակվում, երբ խմա-

180,000 յոյներէ եւ 50,000 Թիւրքերէ կը բաղկանայ՝—չունի մեզմէ աւելի քաղաքակրթութիւն, թէեւ կառավարութեան կողմէ ամեն խրախոյս եւ թոյլտուութիւն կայ ժողովրդի լուսաւորութեան համար։ Կրթական նպաստներու գումարն է տարեկան 3,000 ոսկի, որմէ հայոց բաժինն է 30 ոսկի։ Դպրոցներու անգլիացի քննիչը կը պաշտօնավարէ ոչ թէ իբրեւ հսկող, այլ իբրեւ հրահանգող եւ քաջալերող։ Ծրագրի կազմութիւնը, ելեւմուտքի որոշումը եւ պաշտօնէից ընտրութիւնը կը կատարվին իւրաքանչիւր հասարակութեան ժողովներու ձեռօք։

Նշանակութեան արժանի է, որ դպրոցաց քննիչները մասնաւոր համակրութեամբ վերաբերված են դէպի հայ դպրոցները, թերեւս անոր համար, որ հայերը ազատ են կղզեցի Թիւրքերուն անշարժ պահպանողականութենէն եւ յոյներուն տարամերժ նախապաշարումէն։

Դաստիարակութեան տեսակէտով՝ Կիպրոսի առաւելութիւններէն մին ալ այն է, որ ուսանողը, եւրոպական վարչութեան ներքեւ լինելով հանդերձ՝ բարոյական մաքուր մթնոլորտի մէջ եւ փորձութիւններէ հեռու կապրի։ Մեր կղզին չունի այն զանազան հրապոյրները, որոնք մեծ քաղաքներու մէջ շատ անգամ կը կաշկանդեն ուսումնաւարտ երիտասարդին ոտները, հետեւաբար, ուսանողը իր ընթացքը աւարտելէ յետոյ աւելի յօժարակամ կը վերադառնայ հայրենիք եւ կը գոհանայ սակաւապէտ կենցաղավարութեամբ։ Ասկէ զատ, տեղւոյս եկեղեցին, ժողովուրդը, ս. Մակարու վանքը եւ անոնց հետ կապված յիշատակները կարծես հայրենի միջավայր մը կը կազմեն։

Կիպրոսի կլիման ընդհանրապէս կասկածելի եւ աննպաստ համբաւ հանած է դուրսերը. սակայն իրողութիւնն այս է, որ ոչ մէկ էական պատճառ կայ այդ համբաւին։ Բժշկական գիտութիւնը կը հաստատէ, որ մի քանի տեսակ հիւանդութիւններ մինչեւ անգամ անծանօթ են մեր կղզու մէջ. իսկ ջերմը, որ երբեմն համաճարակի բնութիւն ունէր՝ գրեթէ անզօր է հիմա։ Բազմաթիւ նոր ծառերու աճումը եւ ուրիշ տնօրինութիւններ զգալապէս բարեփոխած են օդի վիճակը։ Իրաւ է, որ ամառուան տաքը երբեմն նեղացուցիչ է, բայց պակաս չեն հովասուն ամարանոցներ ալ։ Նիկօսիա քաղաքը (20,000 բնակչով) ունի այնպիսի բլրային դիրքեր, որոնց վրա՝ առողջապահական լաւագոյն պայմաններով ուսումնարան կրնայ շինվել։ Եւ այսպիսի շէնք մը, զայն շրջապատող ընդարձակ հողերու հետ միասին, կարելի է ունենալ 1000 ոսկի ծախսով։

Ո՛րչափ փափաքելի էր, որ մեր կղզու այս զանազան յարմարութիւնները լուրջ խորհրդածութեան առարկայ լինէին եւ Մանչեստրի խնամակալութիւնը բաւականաչափ օժանդակութիւն գտնէր անմիջապէս իրագործելու իր առաջադրութիւնը։ Հարկ կայ ըսելու թէ խնդիրը կենսական է։ Մի հարեւանցի ակնարկ ձգենք մեր ամենամօտ ցամաքի վրա, որ ազատ ասպարէզ դարձած է օտար միսիոնարութեանց։

Կար ժամանակ, որ զգալի ոյժեր կային անոնց դէմ։ Կ. Պոլսոյ միացեալ ընկերութիւնը եւ տեղական նմանօրինակ մարմինները կը գործէին, երիտասարդութիւնը կը զարգանար հայ եկեղեցւոյ ծոցին մէջ։ Իսկ այժմ, գրեթէ առանց մրցումի կը յառաջանան օտարները։ Ամերիկացիները ունեն սեմինարիա եւ օրիորդական գօլէճ՝ Մարաշի մէջ, երկու սեռերու գօլէճներ՝ Այնթապի մէջ, «Ս. Պօղոսի» ինստիտուտը՝ Տարսոնի մէջ, նաեւ ուսումնարաններ՝ Ադանայի, Հաճընի, Սիսի, Անտիոքի եւ գրեթէ բոլոր Կիլիկիայի քաղաքներուն եւ գիւղերուն մէջ,—չը հաշւելով որբանոցները։ Գալով Ֆրանչիսկեան լատին պատերներուն՝ անոնք կոտորածներէն ի վեր աւելի բուռն ճիգերով կը գործեն, մինչեւ անգամ հաստատ հիմեր դրին Այնթապի մէջ, որ երբեմն Կիլիկիայի մտաւոր շարժումին պարագլուխն էր... Այս ամենուն հետեւանքն այն է, որ օտարազգիներն ու այլադաւաններն են այսօր՝ լաւագոյն դիրքերու եւ պաշտօններու վրա—ինչպէս՝ առեւտրական եւ բանկային հիմնարկութեանց մէջ, կառավարական եւ հիւպատոսական ծառայութեանց մէջ, երկաթուղիներու եւ շոգենաւերու վարչութեանց մէջ։ Ի հարկէ, կան պաշտօններ, որոնք բարձրագոյն ընտրութեամբ միայն կը բաշխվին—զոր օրինակ Ադանայի կուսակալութեան թարգմանի պաշտօնը, որ յանձնված է մի կաթօլիկ հայու եւ որ մեծ դեր կարող է ունենալ Սսոյ կաթողիկոսութեան վերաբերեալ խնդիրներու մէջ,—բայց ինչ ասենք, երբ մեր վաճառականները անզօր կը մնան Մերսինայի եւ Ալէքսանդրէտտայի լեզուագէտ օտարազգիներուն դէմ. ինչ ասենք երբ մեր հասարակական գործերու մէջ կաթօլիկ կամ բողոքական կրօնաւորի մատը կը մտնէ. ինչ ասենք մանաւանդ, երբ աթոռանիստ Սսոյ մէջ մի գերապայծառ կամ մի պատուելի երբեմն աւելի ազդեցիկ կը դառնայ՝ քան մեր տեղական հոգեւորականներու ամբողջութիւնը։

Չը կարծվի որ ֆանատիկ հակակրութիւն կը տածեմ այլադաւան հայերու մասին,—ոչ երբեք. անոնք ոչ նուազ սիրելի են ինձ իբրեւ համազգիներս. սակայն կուզեմ ցոյց տալ, թէ մեծամասնութիւն կազմող տարրը, իր հոգեւոր եւ աշխարհական առաջնորդներու յետամնացութեան պատճառով կորուսած է իր շահերը, վտանգած է իր ապագան։ Եւ իրողութիւնը այնչափ ակներեւ է, որ Կիլիկիայի քաղաքներէն մէկի գայմագամը—եզականապէս ազնիւ եւ լուսամիտ մի Թիւրք—սովոր էր կրկնել, դեռ 3—4 տարի առաջ. «Ցաւ կը զգամ հայերու մասին. մէջերնին մարդ չը կայ»։

Մ ա ր դ չ ը կ ա յ. ահա երկիւղալի իրականութիւնը, որուն առջեւ խուլ աչքերով մնալ կարելի չէ եւ ոչ մէկ րոպէ։ Մարդ պատրաստենք ուրեմն։ Կիլիկիայի եւ ամբողջ Թիւրքիայի մէջ հաւատորական ջանքերուն հետ կը սաստկանայ եւ տնտեսական պայքարը։ Մեզմէ անկախ արգելքներու եւ հարեւան մրցակիցներու վրա կը հանի գերմանական զօրեղ տարրն ալ, որ կրնայ, ակնկալված շահերու փոխարէն ծանրագոյն հարուածը տալ հայ վաճառականութեան, եթէ անփոյթ մնանք։

Մարդ պատրաստենք ուրեմն, քանի որ դեռ հնարաւոր է։ Մարդու պէտք ունինք ամեն ասպարէզներու համար,—հոգեւորական եւ կրթական, արհեստական եւ առեւտրական, եւ այլն եւ այլն։ Եւ ինչպէս կարելի է մարդ պատրաստել՝ եթէ ոչ կրթարաններ հիմնելով յարմար կենտրոններու մէջ։

Ահա ասոնց մին պիտի լինի Կիպրոսի կրթարանը, ե թ է Մանչեստրի խնամակալութեան հրաւէրը արժանաւոր ընդունելութիւն գտնէ։

Բ.

Նիկօսիա (Կիպրոս)

նում են, որ «Մշակը» արդէն ուսուցչի հայրն է ստանում, որ բնակվում է Շուշում, իսկ երբեմն երբեմն հին համարներից մի քանիսը ուսուցչի հայրը ուղարկում է գիւղը պատահմամբ։ Իսկ այժմ արդէն ուսուցիչը տեղափոխվել է ուրիշ գիւղ եւ նոյն իսկ հին համարներն էլ չեն ստացվում։ Սա գուցէ մի չնչին երեւոյթ համարվի շատերի կողմից, բայց իսկապէս խընդիրն այդպէս չէ, որովհետեւ երբ գիւղացին իր քրտինքը՝ ստացած արգասիքի մի մասը դնում է «հասկացող» եւ «կրթված» մարդու տրամադրութեան տակ, որպէս զի վերջինս թերթ բերել տայ, այդ նշանակում է նա ձըգտում է ուսման, առաջադիմութեան։ Բայց յանկարծ նա հիասթափվում է»։

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԱՒՍՏՐԻԱՅԻՑ

—

Կրակով, նոյեմբերի 11-ին

Ճանապարհը Վիեննայից Լեմբերգ բէչ հրապոյր ունի։ Բնութիւնը առանձին ոչինչ չէ ներկայացնում—ո՞ւր են Տիրոլի ջրվէժներն ու գետակները.—գնացքի մէջ էլ հասարակութիւնը շատ է պրօզայիկ։ Ամբողջ 24 ժամ փակված մի վագոնում, ուր իրարու անցած՝ խօսում են հրէաները... Անտիսեմիտիզմից զարշում եմ, որովհետեւ անարդար, տմարդի բան է... Բայց եւ չեմ կարող յարգանքով նայել այդ աղտոտ մասսային, որի ներքինը ընդհանրապէս այնքան ներդաշնակ է արտաքինի հետ։ Դրանց հասարակութեան մէջ ուզում էք խըցկել ձեր քթերն ու ականջները. անասելի աղմուկ, անհնարին գարշահոտութիւն։

Մի բան կայ այդ ցեղի մէջ՝ հրող, հակակրելի։ Եւ այդ նկատելի է մանաւանդ այս կողմերի հրէաների մէջ։ Թւում է, թէ Պարսկաստանում էք, կամ թէ Անդրկովկասի որ եւ է Թիւրք գիւղում։ Աւելի հեռուն, դէպի Արեւմուտք՝ հրէաները գէթ արտաքուստ տարբեր տեսք ունեն։ Նրանք իւրացրել են գոնէ մի հիմնական առաքինութիւն—մաքրութիւնը։ Այս կողմերում նրանք ուղղակի նողկալի են։ Նրանց տեսնելիս՝ դու՛ք խորապէս գիտակցում էք սապօնի ոյժը, նրա տարածման անհրաժեշտութիւնը՝ իբրեւ կրիտերիում քաղաքակըրթութեան։

Հակահրէական հոսանքի մէջ բացի անտեսական-սօցիալական պատճառներից՝ Թերեւս դեր է խաղում եւ ֆիզիքական գարշանքը...

[illegible]

Գալիցիայում, ինչպէս նաեւ ռուսական Լեհաստանում հրէաները խոշոր տոկոս են կազմում [illegible]

[illegible]

Լեհերը, ասում է Բիբօ—[illegible]

[illegible]

Մէկ անսակ քաղաքակր, մէկ ձեռք փարա- [illegible]

[illegible]

հրէան դարձել է արար աշխարհի նզովքի առարկայ... Ամեն տեղ եւ ամենքից ատելի է նա, ոչ իբրեւ այլակրօն, մօվսիսական, այլ իբրեւ հրէայ, հալալ, արդիւնաւոր փաստակից փախչող, դրամ մաժող, սպեկուլանտ։ Այդ արհեստի մէջ նա անման է, կատարելագործված։ Այդտեղ նա չունի մրցակից ոչ մի ազգի մէջ։ Այդ չէ՞ արդեօք անտիսեմիտիզմի խոր պատճառներից մինը...

Հրէական ինտելիգենցիան...

Այդտեղ եւս կան դիտողութեան համար ուշագրաւ նիւթեր։ Մի գիծ ընդհանուր է այդ ինտելիգենցիային։ Նա ունի իր ցեղի արտասովոր իմացականութիւնը, նրա հանճարը։ Բայց երկու կարգի մտաւոր գործիչներ է ծընում հրէայ ժողովուրդը։ Մէկը գիտակցելով հարազատ ցեղի բարոյական անկումը, զայրագնութեամբ երես է դարձնում նրանից, դառնում է ռ ե ն է գ ա տ։ Բաւական չէ այդ. նա դառնում է հրէատեաց, նոյն իսկ նախաձեռնող, կամ խրախուսող հակահրէական շարժման։

Ֆրանսիայի եւ աֆրիկական Ալժիրի վերջին տարիներս այնքան տարածված եւ այնքան մոլեգնօրէն աղմկող անտիսեմիտիզմը ստեղծել են մի քանի տաղանդաւոր հրէաներ, որոնց մէջ փայլում են Դրիւմօն եւ Արտուր Մայեր։ Երկուսն էլ ականաւոր հրապարակախօսներ—բայց եւ բարոյական այլանդակութիւններ։

Երկրորդ կատեգորիան օժտված է մի ազնիւ ու ստեղծագործող հանճարով։ Նրանք, այսպէս ասած, մարմնացնում են ցեղի դարաւոր վրէժխնդրութիւնը. Նրանք հանդէս են գալիս, իբրեւ բէակցիա այն նողկալի ստրկութեան դէմ, որի մէջ խարխափում է հրէական ընդհանրութիւնը, այլ եւ մարդկութեան ճնշող մեծամասնութիւնը։ Նրանք խարազանում են նախապաշարմունքները բոլոր աշխարհներում, ըղձանքով իրանցից թափ են տալիս հնութեան փոշին եւ մահացու հարուածներ տալով հասարակական անարդար խարիսխներին՝ ծրագրում են մի նոր մարդկութեան հոյակապ շէնքը։ Նրանք, վերջապէս, ստեղծում են հ ա մ ա շ խ ա ր հ ա յ ի ն հ ո ս ա ն ք ն ե ր։

Համաշխարհային մի հոսանք ծնեց փիլիսոփայութեան մէջ հրէայ Սպինոզան—մի պայծառ ու անվեհեր միտք, մի մաքուր, աստուածային հոգի,—որ 17-րդ դարի կրօնական ֆանատիկոսութեան դէմ հերոսաբար մաքառելով՝ ստեղծեց միաժամանակ փիլիսոփայական իրօք հոյակապ մի սիստեմ, որ տակաւին պահպանում է իր ոյժը մինչեւ օրս եւ որ խորին հիացմունքով են յիշում ամենահակադիր չկօլաների այնպիսի ներկայացուցիչներ, ինչպէս հէգելեան Կունօ Ֆիշէր եւ մատերիալիստ Էրնստ Հէկկել։

Հետու գնացինք։ Բայց, իսկապէս, ուշագրաւ չէ՞ այդ կոնտրաստը՝ ցեղի ընդհանրութեան եւ ինտելիգենցիայի մէջ մի կողմից՝ եւ ինտելիգենցիայի երկու թեւերի մէջ՝ միւս կողմից... Հապա չը յիշենք Հայնէին, Բեօռնէին, Լասալին, Մարքսին, Լոմբրոզոյին, Բերնշտայնին, որոնցից չորս վերջինը հիմնել են մի մի չկօլաներ, ստեղծել են համաշխարհային եւ միանգամայն համամարդկային հոսանքներ։

Էստետիքական ձեր զգացումները բողոքում են, երբ այդ առաջնակարգ եւ ըմբոստ տաղանդների գործերը չափելուց յետոյ՝ նորից սկսում էք դիտել նրանց անարժան ցեղակիցների այս զազրելի ամբոխը, որ անասելի ժխոր է բարձրացրել ձեր չուրջը, այս մեղկ, ստրկամիտ մասսան, որ պատրաստ է ամեն տեղ կլլել թուք ու նախատինք, որ կընճկէ իր դիւրաթեք պարանոցը ամեն լծի տակ... Համեմատութիւնն անգամ վիրաւորական է թւում։

Գծուծ, բացառապէս նիւթապաշտ մի համայնք, որի կեանքի եւ աշխարհայեցողութեան կենտրոնը անարգ դրամն է, որի նուիրական պաշտամունքն է—սպեկուլյացիան... Ունի՞ց կարող է նա սիրվել, յարգվել...

Եւ եթէ այսօր արեւմտեան երկիրների մէջ լավում են ձայներ—շատ սակաւաթիւ, բարեբաղդաբար, որոնք ասում են հայաստէրներին. «Ձեր հովանաւորեալները ամենեւին հետաքրքիր չեն»—Vos protégés ne sont pas du tout intéressants—պատճառը, ի հարկէ, թիւրիմացութիւնն ու ագիտութիւնը չեն միայն, այլ եւ այն, որ մեր ցեղը եւս կրում է իր ճակատին հրէական այդ պժգալի արատը...

Յիսուն տարվայ մարտկումները չը կարողացան փոքր ինչ բարձրացնել հայ վաճառականին՝ անկման այն անդունդից, ուր մղել է նրան դրամի բացառիկ կուլտը։ Դեռ երէկ առիթ ունեցայ տեսնել Վիեննայում հայ տիպական վաճառականներ, կարծրացած մի սոսկալի եսամոլութեան մէջ եւ գրեթէ թրքացած՝ ազատ Եւրոպայում... Փէսն է միայն պակասում նրանց։

Բայց ողբալին մեզանում այն է, որ չահի այդ ցած դաւանանքը մեր մի կարգ «ինտելիգենտների» չրջանում եւս համարվում է ա ռ ա ք ի ն ո ւ թ ի ւ ն—«ինտելիգենտների», որոնց նիւթական հարստութիւնը կարող է գոհացնել 10 սերունդներ... Դրանք այն նմուշներից են, որոնց համար Վօլտէրն ասել է. «Դրէ՛ք մահվան անկողնում նրանց ափի մէջ հնչիւն մետաղը—եւ նրանք իսկոյն կը վերակենդանանան»...

Փաստերը—մինը միւսից տխուր, հրէշաւորութեան չափ այլանդակ—վերարտադրվում են ձեր յիշողութեան մէջ. նողկանք էք զգում եւ ակամայ սկսում էք ներողամիտ աչքով նայել ձեր շրջապատին։

Ego

ԹՈՒՐՔԻԱՆ ԵՒ ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ՊԵՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

—

Կ. Պօլսից եւրոպական մի քանի նշանաւոր լրագիրներին ուղարկած թղթակցութիւնները, խօսելով Թիւրքիայի այժմեան վիճակի մասին, Մակեդոնիայում ծագած ապստամբութեան առիթով, յայտնում են, որ ներկայումս ամենամեծ ազդեցութիւնը Թիւրքաց կառավարութեան վրա ունեն Գերմանիան եւ Ռուսաստանը։ Այդ առիթով ահա ինչ ենք կարդում «С. Петербургскія Вѣдомости» մէջ.

«Գերմանիայի ազդեցութիւնը, այդ թղթակիցների խօսքով, սահմանափակվում է սուլթանական Իլդըզ-Կիօսկի պալատի պատերով։ Ինտելիգենցիայի եւ հասարակ ժողովրդի մէջ Գերմանիան համակրութիւն չէ վայելում, իսկ զօրքի եւ օֆիցերների մէջ, որտեղ, ինչպէս յայտնի է, շատ գերմանացի օֆիցերներ, ծառայում են իբրեւ մարզիչներ, ուղղակի գերմանացիներին տանել չեն կարողանում։ Հակառակութիւնը օֆիցերների չրջանում այնքան մեծ է, որ յաճախ յայտնի ատելութեան է հասնում։ Ստորաստիճան օֆիցերները արհամարհանքով են վերաբերվում գերմանացի բարձրաստիճան օֆիցերներին, իսկ զինւորները, տալով նրանց սահմանված պատիւը, թքում են յետոյ եւ ուղղում են գերմանական մարզիչների հասցէին թիւրքական տիպիկական մակդիրներ զուտ արեւելեան ոգով։ Եւ այդպէս, Գերմանիայի ազդեցութիւնը պալատի պատերից այն կողմը չէ անցնում։

«Անգլիան վայելում է մեծ ազդեցութիւն եւ համակրութիւն Թիւրքերի մէջ։ Անգլիայի ազդեցութիւնը, որ այդտեղ հաստատվել է դեռ սուլթան Ազիզի ժամանակից, չէ սահմանափակվում միայն հոգեւորական եւ քաղաքացիական չրջաններով, այլ խոր արմատներ է գցել նոյնպէս օֆիցերների եւ ինտելիգենցիայի մէջ։ Ծերունի ուլէմները եւ քաղաքացիները երբէք չեն մոռանայ, որ XIX դարի գրեթէ ամբողջ ընթացքում Անգլիան պաշտպանում էր Թիւրքիային եւ մի քանի անգամ ազատեց նրան անխուսափելի կորստից. այդ ծեր մահմեդականները խորապէս զգում են, որ եթէ Թիւրքիան բարեյաջող կերպով դիմացաւ մի քանի աղէտների, դա բացառապէս Անգլիայի շնորհիւ էր։ Երիտասարդ եւ միջահասակ պետական մարդիկ ծայրահեղութեան են հասցնում իրանց յարգանքը դէպի Անգլիան։ Նրանք խորապէս համոզված են, որ Թիւրքիայի անկումը սկսվեց հէնց այն օրից, երբ Թիւրքիան հեռացաւ Անգլիայից եւ սուլթան Համիդը դադարեց լսել Անգլիայի խորհուրդները. այդ պետական մարդիկ Թիւրքիայի փրկութիւնը տեսնում են բացառապէս Անգլիայի բարեկամութեան մէջ։ Բոլոր փոքր ի շատէ այժմ աչքի ընկնող պետական գործիչները, որոնք դուրս են եկել Ալի-փաշայի քաղաքական դըպրոցից—Անգլիայի կուսակիցներ են, ինչպէս այժմեան մեծ վէզիր Սաիդ-փաշան, նախկին մեծ վէզիր Քեամիլ փաշան, պետական խորհրդի եւ գեներալիտետի շատ անդամներ, դրանք ամենքը անգլօֆիլներ են. երիտասարդ-թիւրքերը նոյնպէս անգլօֆիլներ են։ Չեմ կարող ասել, թէ որքան հիմնաւոր է այս կարծիքը, բայց երիտասարդ-թիւրքերը խորապէս համոզված են, որ օսմանեան կայսրութեան վերանորոգութիւնը, մահմեդականութեան ամրապնդութեան մաքով, կարող է կատարվել միայն Անգլիայի աջակցութեամբ։ Որովհետեւ այժմեան սուլթանը առանձին համակրութիւն չէ տածում դէպի Անգլիան, ուստի երիտասարդ-թիւրքական չրջանները բացատրում են այդ նրանով, որ սուլթանը հակառակ է րէֆօրմներին իր կայսրութեան մէջ։ Սուլթանը համոզված է, որ Անգլիան աջակցում է երիտասարդ-թիւրքերին, ուստի եւ չէ սիրում նրան։

Այսպէս կոչված ռուսական կուսակցութիւնը կամ Թիւրք ռուսօֆիլների կուսակցութիւնը բոլորովին աննշան է։ Նրանց կարելի է համրել մատներով եւ նրանք ամենքն էլ այն օֆիցերներն են, որոնք գերի են ընկել ռուսների ձեռքը վերջին Թիւրք-ռուսական պատերազմին։

Աւստրիան, Ֆրանսիան եւ Իտալիան կողմնակիցներ չունեն Թիւրքիայում. քսանհինգ տարի առաջ «ֆրանսիական կուսակցութիւնը» սատրիկ մրցում էր անգլիականի հետ, բայց այժմ չը կայ մի հատ Թիւրք, որ Ֆրանսիայի կողմնակից լինի»։

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—

—Անգլիայի հասարակական ուշադրութիւնը այժմ կենտրոնացած է դպրոցական օրինագծի չուրջը, որը մեծ տարաձայնութիւնների տեղիք է տալիս թէ ազատամիտների եւ թէ ունիօնիստների չրջաններում։ Կառավարութիւնը ինքը շատ լաւ հասկանում է այն բոլոր դժուարութիւնները, որոնց կենթարկվի օրինագիծը թէ համայնքների եւ թէ լորդերի ժողովներում։ Բացի համայնքների ժողովի պահպանողական լիդէրի սովորական չրջաբերականից, որով ունիօնիստները հրաւիրվում են կանոնաւոր կերպով յաճախելու նիստերը, մօտ օրերումս հրատարակված է կառավարչական կուսակցութեան գլխաւոր կարգադրիչի կոչը, որ մինիստրութեան կուսակիցների ուշադրութիւնն է դարձնում իրերի լուրջ դրութեան վրա։ Եւ յիրաւի, դպրոցական օրինագծի այս կամ այն յօդուածի դէմ առաջարկված ուղղումների թիւր հասնում է 750 ահագին թւին եւ նրանք բռնում են 98 երես։ Այս թւից 588-ը առաջարկված են ազատամիտների, 110-ը պահպանողականների, 44-ը ազատամիտ ունիօնիստների եւ 7-ը իրլանդացիների կողմից։ Լորդ Րօզբէրրի, խօսելով ազատամիտների կլուբում դպրոցական օրինագծի մասին, յայտնեց, թէ հարցի ամենալաւ լուծումը այն կը լինէր, որ պետութիւնը գնէր ազատ ուսումնարանները եւ այդպիսով հնարաւորութիւն տար ստեղծելու երկրում ազգային տարրական կրթութեան միատեսակ սիստեմ։ Այս բարեփոխութիւնը աւելի էժան կը նստէր, քան կէս տարվայ պատերազմը հարաւային Աֆրիկայում։

—Ժօրէսի թեկնածութիւնը ֆրանսիական պատգամաւորների ժողովի փոխ-նախագահի պաշտօնի համար աջակցութիւն է գտնում ձախակողմեան կուսակցութեան բոլոր խմբերի կողմից, ուստի եւ աջողութեան մեծ յոյս է տալիս։ Այս հանգամանքը չափազանց գրգռում է նացիօնալիստների զայրոյթը, որոնք ապացուցանում են, թէ հրէշաւոր բան կը լինէր յանձնել այդ տեղը մի այնպիսի մարդու, որը բացայայտ քարոզում է, թէ պէտք է հրաժարվել րէվանշի գաղափարից։ «Figaro» լրագիրը, ընդունելով, որ Ժօրէսի տաղանդները պատիւ են բերում պատգամաւորների ժողովին, յայտնում է, թէ Ժօրէսի թեկնածութիւնը փոխ-նախագահի պաշտօնի համար ժամանակի մի նշան է, որովհետեւ նա ցոյց է տալիս, թէ որքան դէպի ձախ է թեքվել ծանրութեան կենտրոնը վերջին ժամանակ ֆրանսիական պատգամաւորների ժողովում։

—Թիւրքաց կառավարութեան օրգան «L'Orient» լրագիրը, որ հրատարակվում է Բրիւսէլում, խօսելով մակեդոնական ապստամբութեան մասին, աւելացնում է, որպէս սպառնալիք, թէ Բ. Դուռը շուտով պաշարման դրութիւն կը յայտարարէ Մակեդոնիայում։

«ՄՇԱԿԻ» ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՌՈՒՍԱՑ ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆԻՑ

10 նոյեմբերի

ՋԵՄԼԻՆ։ Մինիստրութիւնը կը շարունակէ նախկին մինիստրութեան ներքին եւ արտաքին քաղաքականութիւնը։ Մինիստրութեան երկարատեւ գոյութիւնը ապահովված է, եթէ աջողվի փոխառութիւնը։

ՀՌՈՄ։ Առաւօտեան 10 ժամին այստեղ զգացվում էր թեթեւ երկրաշարժ։

ԼՈՆԴՈՆ։ «Times» լրագրին հաղորդում են Շանհայից, որ անգլիական հիւպատոսը Խանկօում պահանջեց, որ մահվան պատժի ենթարկվի զինւորական վարչութեան այն պաշտօնեան, որը անմիջական պատասխանատու է միսիօնէրների սպանութեան համար, իսկ մնացած պաշտօնեաները կրեն համապատասխան պատիժներ։

ՍՕՖԻԱ։ Իշխանը յետաձգեց իր ճանապարհորդութիւնը դէպի Կ. Պօլիս։ Հոկտեմբերի 14-ին, ազգային ժողովի բացմանը նա կը ժամանէ Եւկսինօգրադից։

ԼՈՆԴՈՆ։ Գնդապետ Սվարի զօրաբաժինը, չենթարկվելով յարձակման, յետ քաշվեց դէպի Բօզօտա։ Դրութիւնը աւելի գոհացուցիչ է։ Պէնջաբեան գնդին տրված հրամանները վերացված չեն, որովհետեւ կարող են ապագայում բարդութիւններ ստեղծվել։ Օգնական զօրքերը Աղէնից այսօր եկան Բէրբէրա։

11 հոկտեմբերի

ԿԻԵՎ։ Մեծ Իշխան Կոնստանտին Կոնստանտինովիչ ճանապարհ ընկաւ դէպի հիւսիս։

Կ. ՊՕԼԻՍ։ Բ. Դուռն կայացրած համաձայնութեան համեմատ ֆրանսիական դեսպանութեան հետ, օսմանեան բանկը վճարում է Լորանդօին եւ Տուբինիին մաքսային փոխառութիւնից 62,000 ֆունտ երկու դեռ չը տրված վճարներ եւ երաշխաւորում է ապագայ վճարումների կանոնաւորութիւնը։—Բ. Դուռը հաւաստացնում է, որ իտալական հպատակներին Կարմիր ծովում աւազակներից կողոպտվելու հարցի առիթով իտալական կառավարութեան հետ ծագած տարաձայնութիւնները կարգադրված են։ Իտալիան խոստացաւ յետ կանչել մարտանաւերը։

ԼՈՆԴՈՆ։ «Times» լրագիրը հրատարակում է քաղուածքներ Կրիւգէրի յիշատակարանից։

ՍՕՖԻԱ։ Հաւաստում, գլուխ կանգնած մակեդոնական ապստամբների, գտնվում է ոչ հեռու Ռուպէլեան անցքից եւ այնտեղից անհանգստացնում է Թիւրքերին։ Պէրին-Պլանինա ապստամբութեան օջախ է դարձել Ստրումեան հովտում, իսկ Բէլանիցան եւ Բարուեան՝ Վարդարեան հովտում։ Տեղի են ունենում տաք ընդհարումներ Պետրիչի եւ Ջումայի շրջականերում։ Տեղական ազգաբնակութիւնը մեծ համակրութեամբ է վերաբերվում ապստամբութեանը՝ Թիւրքական նոր գազանութիւնների պատճառով։

ՎԻԷՆՆԱ։ Կայսրը մնաց յունական Թագաւորի մօտ մօտ 3/4 ժամ, Տեսակցութիւնը սրտագին բնաւորութիւն ունէր։ Ապա Թագաւորը փոխ-այցելութիւն գործեց։

ՎԱՇԻՆԳՏՕՆ։ Ամերիկական զինուորական նաւի հրամանատարը հեռագրում է, որ կրկին բռնկել է յեղափոխութիւնը Հաիտիում։ Կանայք եւ երեխաները ապաստան են որոնում նաւի վրայ։

ՀՌՈՄ։ Երկրաշարժը առանձնապէս զգալի էր Վելլետրիում, Չիտտադուկալէում, Տէրնիում եւ Ռիէտիում։ Մեծ յուզմունք էր տիրում. մի քանի տներ վնասված են. չը նայելով վատ եղանակին, ազգաբնակութիւնը պատրաստվեց քոչել դէպի հրապարակները։

ՊԱՐԻԶ։ Պատգամաւորների ժողովում Կոմբ, Դիւնկիրխէնում տեղի ունեցած անկարգութիւնների հարցի առիթով, կարդաց հեռագիր գործադուլի դադարման մասին։

Կ. ՊՕԼԻՍ։ «Իկդամ» լրագրին հաղորդում են, որ Կրէմնէյեան կազայի բնակիչները, գրաւվելով ապստամբներից, փոշմանեցին եւ ներումն խնդրեցին։ Սուլթանը ներումն շնորհեց եւ Թոյլատրեց նրանց տուն վերադառնալ։ Դիպլոմատիական շրջաններում այդ տեղեկութիւնները հաստատված չեն։

Կ. ՊՕԼԻՍ։ Կարմիր ծովում տեղի ունեցած միջնադէպը կարգադրված է։ Բ. Դուռը խոստացաւ յանձնել աւազակներին եւ 19000 աւստրիական դուլդէն վարձատրութիւն տալ։ Մինչեւ խոստմունքի կատարումը, մարտանաւերը իրանց տեղում կը մնան։ Լուր է պտտում, որ Բ. Դուռը այդ հարցի առիթով դիմեց պետութիւններին չէզոքարականով։

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ։ Հոկտեմբերի 14-ին կը լրանայ եօթանասուն տարի Մեծ Իշխան Միխայիլ Նիկօլայեվիչին գրենադէրեան հեծելագնդի շէֆ նշանակելու օրից։

«Прав. Вѣстникъ» հաղորդում է, որ թոյլատրված է համառուսական հանգանակութիւն բանալ Սեվաստոպօլի պաշտպանութեան արձանը կառուցանելու համար։

«Хозяинъ» ամսագրին յայտարարված է երկրորդ նախազգուշութիւն։

Խմբագիր՝ ԱԼԷՔՍԱՆԴՐ ՔԱԼԱՆԹԱՐ
Հրատարակիչներ՝ ԹԱԳՈՒՀԻ ՏԻԳՐԱՆԵԱՆ
ԻՍԱՀԱԿ ՄԵԼԻՔ-ԱՂԱՄԱԼԵԱՆ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺ
ՕՐ. Ս. ՇԷՐՄԱԶԱՆԵԱՆ
Շարունակում է հիւանդների ընդունելութիւնը։
Առաւօտեան ժամը 9—2
Երեկոյեան ժամը 5—7
(հ. կ.) 14—105

ՄԻ ՌՈՒՍ ԿԻՆ
տան դերձակուհու տեղ է որոնում։ Կարող է եւ օրավարձով աշխատել, հիւանդի նայել, տան տնտեսութեամբ պարապել եւ երեխաների մասին հոգալ։ Հասցէն «Մշակի» խմբագրութիւն։
5—5

Աբոնըմէնտ № 2
ԱՐՏԻՍՏԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ ԹԱՏՐՈՆ
Երկուշաբթի, հոկտեմբերի 14-ին
ՀԱՅՈՑ ԴՐԱՄԱՏԻԿԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ ԽՈՒՄԲԸ
մասնակցութեամբ օր.օր. Խիթարեանի եւ Մարի-Հրանույշի, կը ներկայացնէ երկրորդ անգամ նոր անսամբլով
ՎԱՆԻՒՇԻՆԻ ԶԱՒԱԿՆԵՐԸ
Դրամա 4 գործ. Նայդենօվի, Թարգ. Աբէլեանի
II
ԶԱՐԱԳՈՒՇԱԿ ԴԻԲԻՒՏ
Վօդըվիլ 1 գործ., Թարգմ. Ալիխանեանի։
Սկիզբն է 8 ժամին երեկոյեան։
Խումբը պատրաստում է Հաուպտմանի «ԽՈՐԱՍՈՒԶՎԱԾ ԶԱՆԳԱԿ» ֆէերիա—դրամա 5 գործողութեամբ։
Բացված է աբօնըմէնտ 8 ներկայացման 20% զիջումով. կարելի է բաժանորդ գըրվել Թատրոնի կասսայում մինչեւ հոկտեմբերի 7-ը։
1—2 Ռեժիսսօր Ց. Աբէլեանց

ԹԻՖԼԻՍԻ ԱԶՆՈՒԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ԹԱՏՐՈՆ
Տէլէֆօն № 617
Այսօր, շաբաթ, հոկտեմբերի 12-ին, Խարկովի ռուսաց օպերային արտիստները կը ներկայացնեն
ԵՐԿՈՒ ՕՊԵՐԱ ԼՐԻՒ
I
ԳԻՒՂԱԿԱՆ ՊԱՏԻՒ
Օպերա 1 գործ. երաժշտութիւն Մասկանիի
Մասնակցում են. տ.տ. Զօրինա, Դօբրժանսկի, Բաուէր, պ.պ. Լենսկի, Կամենօգորսկի եւ այլն։
Կապելմէյստր՝ Լ. Պ. Շտէյնբերգ
II
ԴԵՒ
Ֆանտաստ. օպերա 3 գործ. եւ 5 պատ., երաժշտութիւն Ռուբինշտէյնի։
Մասնակցում են. տ.տ. Արցիբաշեվ, Դօբրժանսկի, Սկօրուպսկայա, պ.պ. Վասիլիեվ, Գոլուբեանօվ, Չէմէզօվ, Սերգէեվ, Պէվցօվ եւ այլն։
Կապէլմէյստէր՝ Մ. Մ. Բուկշա
Սկիզբը երեկոյեան ժամի 8-ին։
Կասսան բաց է ամեն օր, առաւօտեան ժամի 10-ից մինչեւ 3-ը եւ երեկոյեան 6-ից մինչեւ ներկայացման վերջը։
Վաղը, կիրակի, հոկտեմբերի 13-ին, կը ներկայացնեն «ԿԱՐՄԷՆ». Դօն Խօզէի դերը կը կատարէ Ա. Պ. Բօնաչիչ, Կարմէնի դերը կը կատարէ տ. Կարամզինա-Դուկօվսկայա։
Դեղարուեստական մասի կառավարիչ Ի. Փիթօեվ։ 1—1

ՀՐԱՒԷՐ
Ամսիս 13-ին, կիրակի, ժամի 11½-ին ս. պատարագից յետոյ՝ լինելու է Թիֆլիսի Նորաշէնի ս. Աստուածածին եկեղեցու ծխականների ժողով՝ եկեղեցու դրամագլխից փոխարինաբար միաբան-քարեկրօն Դաւիթ քահ. Գիրգիդեանցին միանուագ 300 ր. տալու համար։ Ուստի՝ խնդրում եմ վերոյիշեալ եկեղեցու ծխականներին որոշած օրը եւ ժամին շնորհք բերել նոյն եկեղեցին՝ նշանակած ժողովին մասնակցելու համար։
Թիֆլիսի հայ եկեղեցիների գործակալ՝
Գրիգորիս քահ. Երզնկեանց

ՀՐԱՒԷՐ
Ամսիս 13-ին, կիրակի, ս. պատարագից յետոյ, ժամի 12½-ին, լինելու է Կուկիայի Նորաշէն ս. Աստուածածին եկեղեցու ծխականների ՎԵՐՋԻՆ ԺՈՂՈՎԸ՝ նախկին երէցփոխ Եսայի Աբրահամեանցի հաշիւները կրկին քննելու։ Ուստի՝ կրկին անգամ խնդրում եմ վերոյիշեալ եկեղեցու ծխականներին՝ որոշած օրը եւ ժամին շնորհ բերել նոյն եկեղեցին՝ նշանակած զբաղմունքներին մասնակցելու համար։
Գործակալ Թիֆլիսի հայոց եկեղեցիների՝
2—2 Գրիգորիս քահ. Երզնկեանց

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ
Սիբիրիայի հայ ժողովրդին հովուելու համար հարկաւոր է
ՄԻ ՔԱՀԱՆԱՅ ԿԱՄ ՔԱՀԱՆԱՑԱՑՈՒ.
ուստի ցանկացողները Թող չուշանան շուտով յայտնելու Աստրախանի հայոց կոնսիստօրիային իրանց յօժարութիւնը կարեւոր վկայականների հետ։
Անդամ կոնսիստօրիայի՝
5—6 Յարութիւն քահ. Եաղուբեան

ԿՈՎԿԱՍԵԱՆ ԿԵՆՏՐՈՆԱԿԱՆ
Լ Ա Բ Օ Ր Ա Տ Օ Ր Ի Ա
Գ. ՓԱՍՏՐՄԱՃԵԱՆԻ
ԴՈԿՏՕՐ ՔԻՄԻԱԿԱՆ ԳԻՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐԻ
Քիմիական անալիզներ (որակական եւ քանակական) ամեն տեսակ նիւթերի՝ հանքեր, հանքային ջրեր, գիւղատնտեսական նիւթեր եւ այլն եւ այլն։
Տեխնիկական փորձեր եւ խորհուրդներ։
Դիմել՝ Тифлисъ, Кавказская Центральная Лабораторія Доктору химіи Г. Пастермаджіянъ, Вельяминовская ул., д. Лорисъ-Меликова, № 19. 14—26

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳԻ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ
„Ն Ա Դ Ե Ժ Դ Ա"
ծովային, գետային եւ ցամաքային ապահովագրութեան, ապրանքների տեղափոխութեան եւ գոյքերը կրակից ապահովագրելու համար։
ՀԻՄՆՎԱԾ Է 1847 ԹՒԻՆ
Հիմնական դրամագլուխը . . . . . 1,650,000 ռուբլի
Պահեստի դրամագլուխը . . . . . 2,664,808 »

I. ԱՊՐԱՆՔՆԵՐԻ ՏԵՂԱՓՈԽՈՒԹԻՒՆ.
Աւելի քան 300 գործակալութիւններ եւրոպական Ռուսաստանի, Կովկասի, Միջին Ասիայի, Սիբիրի եւ Հեռաւոր Արեւելքի բոլոր նշանաւոր տեղերում, նոյնպէս եւ ներկայացուցիչներ արտասահմանի գլխաւոր քաղաքներում։
Տեղափոխութիւն ամեն տեսակ բեռների եւ իրերի, որոնց ընդունելութիւնը եւ յանձնումը կատարվում է Թէ տանը եւ Թէ պահեստներում ու խանութներում։
Յանձնումն բեռների ուղարկողների կողմից առաջարկված պայմաններով (վերադիր վճարներ ի հաշիւ ուղարկողների, դրամի փոխադրութիւն (переводъ) բեռները յանձնելու տեղը հասցնելու համար եւ այլն)։
Պահպանութիւն բեռների արտօնեալ պայմաններով ստացման տեղերում՝ ապահովագրելով նրանց պահեստներում, որի համար չաա կէտերում կան ընդարձակ պահեստներ, յատկապէս բեռներ պահելու համար։

II. ՆԱՒԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ
Սեփական մարդատար, ապրանքատար եւ ձգող շոգենաւեր, ծովային եւ գետային նաւեր (70 նաւ)։
Բեռնակիր եւ մարդատար նաւերի պարբերական հաղորդակցութիւն Վոլգա գետի բոլոր նաւահանգիստների մէջ, Ռիբինսկից մինչեւ Աստրախան, եւ Կասպից ծովի բոլոր նաւահանգիստների մէջ, Աստրախանից մինչեւ Պարսկաստանի ափերը։
Ամենաընդարձակ պահեստներ Նիժնիում (սիբիրական նաւամատոյցի վրա), Աստրախանում, Բագւում եւ Կրասնովօդսկում։
Բեռները անընդհատաբար ուղարկելու համար ընկերութեան շոգենաւագնացութիւնը համաձայնութիւն է կապել երկաթուղիների հետ։ Այն ապրանքների տեղափոխութեան համար, որոնք ուղարկվում են Ռուսաստանից Պարսկաստան եւ Պարսկաստանից Ռուսաստան, գոյութիւն ունի առանձին, բացառիկ արտօնութիւններով, համաձայնութիւն Պարսկական ապահովագրական եւ տեղափոխութեան ընկերութեան հետ։

III. ԱՊԱՀՈՎԱԳՐԱԿԱՆ ԳՈՐԾԵՐ։
ա) Ապահովագրութիւն բեռների, որոնք տեղափոխվում են Թէ ցամաքային և Թէ ջրային ճանապարհներով (ծովերով և գետերով)։
բ) Ապահովագրութիւն կրակից ամեն տեսակ գոյքերի։
գ) Ապահովագրութիւն ամեն տեսակ դժբաղդ դէպքերից ճանապարհին ամեն տեսակ նաւերի, շոգենաւերի, առագաստանաւերի, վագոնների և վագոն-ցիստերնների։
դ) Ապահովագրութիւն Թանգագին իրերի և արժէքաւոր Թղթերի, որոնք ուղարկվում են պօստով, ցամաքային և ծովային ճանապարհներով, համաշխարհային պօստային դաշնակցութեան բոլոր կէտերի մէջ։
Ապահովագրութիւններ ընդունվում են ինչպէս վարչութեան, այնպէս էլ ամեն տեղ ընկերութեան բոլոր գործակալութիւնների մէջ։
Բացի տեղափոխութեամբ պարապող գործակալութիւններից, կրակից ապահովագրելու գործերով մասնաւորապէս զբաղվում են էլի ուրիշ 350 գործակալութիւններ։
Ս. Պետերբուրգի «Նադեժդա» ընկերութեան վարչութիւնը գտնվում է Ս. Պետերբուրգում, Ադմիրալտէյսկի պրօսպէկտի վրա, № 10-րորդ տանը։
Նաւգօրներ—ծովային շոգենաւագնացութեան համար՝ Բագւում, գետային շոգենաւագնացութեան համար՝ Նիժնի-Նովգորոդում։
Թիֆլիսի գործակալութիւնը—Դվորցովայա փողոցի վրա, վրաց ազնուականների տանը։ Տելեֆօն № 108
(ե. ռ. կ.) 12—120

Պատիւ ունեմ յայտնելու պ. պ. վաճառականներին, որոնք կը կամենային գործ ունենալ ՎԱՐՇԱՎԱՅԻ հետ, որ ես վաղուց արդէն վերաբնակված լինելով Վարշավայում. յանձն եմ առնում եւ կատարում եմ ամենայն տեսակ
ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ՅԱՆՁՆԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ
Եւ իմ բազմամեայ հմտութեամբ առեւտրական ասպարէզում օգտակէտ կարող եմ լինել ինձ դիմող վաճառականներին, որոնց խնդրում եմ դիմել ինձ հետեւեալ հասցէով.
ВАРШАВА, Медовая 17, кв. 33. Минасу Яргулову. (կ. հ.) 25—50

ՇԱՐՈՒՆԱԿՎՈՒՄ Է 1902 Թ.
„ՄՈՒՐՃ"
ԱՄՍԱԳՐԻ ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ
ՌՈՒՍԱՍՏԱՆԻ համար տարեկան բաժանորդագինն է 10 ր., ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԻ համար 12 ր.
կէս տարվան » 6 ր., » » 7 ր.
Հասցէն.—Тифлисъ, въ редакцію „Мурчъ". Tiflis, Rédaction de la revue «Mourtch».
ԹԻՖԼԻՍՈՒՄ՝ կարելի է գրվել եւ «Գուտտենբէրգ» գրավաճառանոցում։
ԲԱԳՒՈՒՄ՝ պ. Յ. Մուսինեանի մօտ, Կրասնովօդսկայա եւ Մալականսկայա փողոցների անկիւն, տուն Մուսա-Նաղիեվի, Контора Генеральнаго Общества.
ԲԱԼԱԽԱՆՈՒՄ՝ պ. Մ. Տէր-Դանիէլեանի մօտ, «Անդրանիկ» ընկ. գործարանում։
4—5

„Փ. Ն. ՓՐԻԴՕՆԵԱՆ"
ԿՕՆՖԷՏԻ ԵՒ ՇՕԿՕԼԱԴԻ ԳՈՐԾԱՐԱՆ ԹԻՖԼԻՍՈՒՄ
Կովկասեան գիւղատնտեսական ցուցահանդէսում մեր պատրաստած ապրանքները արժանացան—Կովկասում կօնֆէտի արդիւնաբերութեան
ՄԻԱԿ ՄԵԾ ԱՐԾԱԹԵԱՅ ՄԵԴԱԼԻ
Առանձնապէս յանձնարարում ենք. ՌԱՀԱԹ-ԼՕԽՈՒՄ, Կարամէլ «ԻՒԲԻԼԷՕՆԱՅԱ» եւ տեսակաւոր բարձր յատկութեան կարամէլներ մրգեղէնով։
Գործարանում աշխատում են մայրաքաղաքի նշանաւոր վարպետներ։
Պատուէրներով դիմել. Թիֆլիս, Պավլօվսկայա փողոց, սեփական տուն
Գործարանի հեռախօս № 362, գործարանական խանութինը № 772։
71—100 (հ. կ.)

Дозволено Цензурою, Тифлисъ, 11 Октября 1902 г. Электропечатная Груз. Издат. Т—ва. В.-Ванкская ул.